

Arkivsaknr 19/01548-2
Saksbehandler Lars Ferdinand Øvergaard

Saksgang	Møtedato
Miljø-, klima- og samferdselsutvalget	28.11.2019
Formannskapet	03.12.2019
Kommunestyret	11.12.2019

Tiltaksutredningen for lokal luftkvalitet-Tromsø kommune

Innstilling til vedtak:

1. Tiltaksutredningen for lokal luftkvalitet i Tromsø inkludert handlingsplan og beredskapsplan vedtas. Midler fra inntekter i forbindelse med piggdekkgebyr skal øremerkes tiltak som forebygger dårlig luftkvalitet, avbøtende tiltak mot luftforurensning, samt bedret vinterdrift for økt framkommelighet.
2. Det fremmes i løpet av vinteren 2020 en egen sak som omhandler fordeling av øremerkede inntekter fra piggdekkgebyret og administrasjon av ordningen.

Britt Elin Steinveg
Kommunedirektør

Mette Mohåg
Avdelingsdirektør for Bymiljø

Hva saken gjelder

Saken gjelder tiltaksutredning for lokal luftkvalitet i Tromsø. Tiltaksutredningen består av en faglig utredning, en handlingsplan for bedre luftkvalitet og en plan for tiltak i perioder med målte høye forurensningsnivåer.

Saksutredning

I Tromsø er det tidvis utfordringer med høye målinger av svevestøv i luften. I 2016 overskred Tromsø grenseverdien i forurensningsforskriften kapittel 7 på maksimalt 30 døgn med døgnmiddel av svevestøv (PM₁₀) over 50 µg/m³ i løpet av ett år. I tillegg brøt Tromsø EUs direktiv 2008/50/EC om luftkvalitet som tillater maksimalt 35 døgn over 50 µg/m³ i løpet av ett år. Tromsø brøt begge med 38 døgn av PM₁₀ over 50 µg/m³ i 2016. Tromsø overskred også øvre vurderingsterskel for gjennomsnittlig årskonsentrasjon (årsmiddel) av svevestøv (PM₁₀), som er 22 µg/m³, og NO₂, som er 32 µg/m³, med henholdsvis 23 µg/m³ PM₁₀ og 36 µg/m³ NO₂.

På bakgrunn av dette påla Miljødirektoratet, i brev av 2. mars 2017, Tromsø kommune som forurensningsmyndighet å utarbeide en tiltaksutredning for lokal luftkvalitet med bakgrunn i forurensningsforskriften § 7-4. Tiltaksutredningen med handlingsplan skal behandles politisk av Tromsø kommunestyre og vedtas før den oversendes Miljødirektoratet. Fristen for oversendelse til Miljødirektoratet er satt til 20. desember 2019. Kommunestyret i Tromsø vedtok også i forbindelse med Klima-, miljø- og energiplanen 2018-2025 at Tromsø kommune skal ha en handlingsplan og en beredskapsplan for håndtering av lokal luftkvalitet (svevestøv og NO_x) og bruke disse aktivt.

Tromsø kommune og Statens Vegvesen samarbeider om å måle luftkvaliteten i Tromsø. Tromsø kommune har ansvaret for selve målingene. Ansvaret for målestasjonene er fordelt mellom Tromsø kommune (bakgrunnsstasjon) og Statens Vegvesen (veinærstasjon). I alle år siden 2014 har målingene vist brudd på helsemyndighetens anbefaling til PM₁₀-nivåer. Så langt i 2019 (08.11.19) viser målingene 23 overskridelser av grenseverdien for døgnmiddel PM₁₀ på 50 µg/m³. Målingen viser hele 53 overskridelser av helsemyndighetenes anbefalte døgnmiddelverdier for PM₁₀, som er på 30 µg/m³.

Målingene og beregningene for dagens situasjon, 2016 målinger og framskrivningene av lokale utslipp fram mot 2023, viser at det er behov for å innføre tiltak som kan bidra til reduksjon i PM₁₀-nivåene i Tromsø. PM₁₀-konsentrasjonene er høyest i vår- og høstmånedene, og hovedkilden er vegstøv som genereres ved slitasje av vegdekke gjennom piggdekkseongen. Utslipps- og spredningsberegninger viser at dersom piggfriandelen ved tiltakene kan økes fra 14 prosent til 50 prosent, vil det ha en positiv effekt på luftkvaliteten ved reduksjon i årsmiddelkonsentrasjon på ca. 20 prosent i vegnære områder. Piggdekkgebyr har vært innført i flere norske byer, og har vist seg å ha positiv effekt på piggfriandelen (vedlegg 4) NILU's faglige anbefaling er at Tromsø kommune bør innføre piggdekkgebyr. Innføringen av piggdekkgebyr vil sikre at Tromsø kommunes målsetning om 50 % piggfriandel innen 2025 kan nås.

Innsatsen for å bedre luftkvaliteten i norske byer har som mål å redusere uønskede helseeffekter av forurenset luft. Luftforurensning representerer et betydelig helseproblem verden over, og påvirker også helsen til befolkningen i norske byer og tettsteder.

De viktigste forurensningskomponentene i norske byer er nitrogendioksid (NO₂) og svevestøv (PM₁₀ og PM_{2,5}). Svevestøv er partikler som er så små at de oppfører seg som gass og blandes og transporteres med lufta. Svevestøv deles inn i to størrelsesfraksjoner. PM_{2,5} er de minste partiklene, med diameter mindre enn 2,5 mikrometer. PM_{2,5} kommer i all hovedsak fra forbrenning (vedfyring, bileksos). PM₁₀ er partikler opp til 10 mikrometer i diameter som kommer fra oppvirvling av støv fra veg- og dekkslitasje. Kategorien PM₁₀ inkluderer alle partikkelstørrelser mindre enn 10 µm, og PM_{2,5} er derfor inkludert i tallene for PM₁₀. De minste

partiklene kan transporteres langt med luftmassene og slike langtransporterte forurensninger kan også bidra betydelig til konsentrasjonene av PM_{2,5} i norske byer. Svevestøv kan gi ulike helseeffekter avhengig av partiklenes fysiske og kjemiske egenskaper. For eksempel vil størrelsen ha betydning for hvor dypt partiklene inhaleres i luftveiene. Eksponering for svevestøv kan sette i gang betennelsesreaksjoner som kan medvirke til utvikling og forverring av lungesykdommer og hjerte-kar sykdommer. Forskning tyder også på sammenheng mellom svevestøveksponering og effekter på fosterutvikling, nervesystem og stoffskifte. Undersøkelser fra hele verden viser sammenheng mellom økte nivåer av svevestøv i luften og antall sykehusinnleggelses og dødsfall i befolkningen. Ifølge den siste luftkvalitetsrapporten fra det europeiske miljøbyrået (EEA) sto PM_{2,5} for rundt 400 000 for tidlige dødsfall¹ i Europa i 2014. I Norge anslås at eksponering for PM_{2,5} resulterer i cirka 1500 for tidlige dødsfall. En studie fra New Zealand viser at PM₁₀ er årsak til ca. 900 for tidlige dødsfall nasjonalt årlig. (kilde: <https://www.marlborough.govt.nz/environment/air-quality/smoke-and-smog/health-effects-of-pm10>) Utfordringer med dårlig luftkvalitet kan også tenkes å ramme sosialt skjevt, ettersom områder med dårlig luftkvalitet også ofte vil ha lavere eiendoms- og utleiepriser. Det er derfor viktig at samfunnet tar et ekstra ansvar for å beskytte disse gruppene mot faktorer de ikke selv kan påvirke.

Ved å øke piggfriandelen til 50% vil antallet innbyggere som eksponeres for døgnmiddel over grenseverdien (50µg/m³) reduseres fra i størrelsesorden 300-400 til 100-200. Antallet som eksponeres for mer enn 30 døgn over helsemyndighetenes anbefaling (30µg/m³) reduseres fra ca. 3900 til ca. 900. Økes piggfriandelen ytterligere til 60% vil antall som eksponeres for denne anbefalte verdien være redusert til rundt 500. Det betyr en forbedring av luftkvaliteten for mange på de verste dagene om våren og tidlig vinter når svevestøvnivåene er høyest. Økt fokus på renhold og støvbinding ville kunne forbedre luftkvaliteten ytterligere og redusere sannsynligheten for dager med svevestøvsverdier over juridiske grenseverdier og helsemyndighetenes anbefaling. For å redusere antall dager hvor nivåene ligger over juridisk grenseverdi og helsemyndighetens anbefaling, vil det være behov for tiltak rettet mot PM₁₀.

Forslag til handlingsplan for bedre luftkvalitet i Tromsø er gjengitt under. Forventet effekt, ansvar, status og kostnad på hvert enkelt tiltak er beskrevet i tiltaksutredningen, se vedlegg 1 og 2.

Handlingsplan for bedre luftkvalitet i Tromsø
1. Innføre piggdekkgebyr etter prinsippet at forurenser betaler
2. Videreføre piggdekkpant
3. Øke innsatsen på renhold og støvdemping av veiene gjennom hele året. Støvdemping skal ses i sammenheng med renhold. På de meste trafikkerte veistrekningene skal kun salt, og ikke strøsand, brukes som middel for friksjon.
4. Tromsø kommune, Statens Vegvesen og Troms fylkeskommune skal etterstrebe et «vegg-til-vegg»-prinsipp ved renhold av veier. Renholdet må også omfatte tilgrensende områder som parkeringsplasser, havne- og industriområder. Snødepoter skal fjernes for å hindre at de blir støvdepoter når snøen smelter. Forsvarlig håndtering av kostemasser skal sikres.
5. Skjerpe bestemmelsene for luftforurensning fra bygg- og anleggsplasser i kommuneplanens arealdel ved neste rullering
6. Øke tilsynet av støvhåndtering i bygg- og anleggsprosjekter
7. Holdnings- og informasjonskampanjer med målsetting om å øke piggfriandelen til 50 % innen 2025

¹ For tidlige dødsfall, er definert som dødsfall som skjer før en person når en forventet alder. Denne forventede alderen er basert på gjennomsnittlig levetid, i et land og for et kjønn. Slike for tidlige dødsfall kan forebygges om man kan fjerne årsaken til at de skjer

Handlingsplan for bedre luftkvalitet i Tromsø

8. Gjennomføre langsiktige tiltak for å begrense veksten i biltrafikken og hindre forverring av luftkvaliteten.

9. Etablere målinger av svevestøv på en bakgrunnsstasjon og i et boligområde for å se på bidrag fra vedfyring. Det kan også være aktuelt å kartlegge nivåene i nærheten av en tunellmunning som har bebyggelse i nærheten.

Konsekvensene av å ikke vedta handlingsplanen slik den foreligger er dårligere luftkvalitet, økte kostnader og ingen øremerkede midler til å dekke økte kostnader. Estimerte inntekter og kostnader

Dårligere luftkvalitet

Tiltakene i handlingsplanen har som hensikt å bedre luftkvaliteten i Tromsø. Tiltakene er både rettet mot å redusere kilden til forurensningen, samt avbøtende tiltak. Det er kombinasjonen av disse som er nøkkelen til god luftkvalitet i Tromsø. Hvert år siden 2014 har vi oversteget helsemyndighetens anbefalinger på døgnmiddelverdi for PM₁₀, og hvert år siden 2014 har vi overskredet grenseverdien for døgnmiddel PM₁₀.

Økte kostnader og øremerking av inntekter fra piggdekkavgiften

Gjennomføringen av handlingsplanen vil føre til betydelig økte kostnader for Bydrift. Fokuset på luftkvaliteten må være tilstede gjennom hele året for å hindre store utfordringer om våren og høsten. Øremerking av midlene fra piggdekkavgiften er derfor svært viktig. Innføringen av piggdekkavgift skal gagne byens innbyggere i form av bedre luftkvalitet og bedre vinter- og helårsdrift av vegnettet. Forslag til fordeling av inntektene og avgrensning av det geografiske virkeområdet for gebyr vil måtte vedtas i en egen sak i kommunestyret. Dersom dette vedtas tidlig i 2020, vil vi kunne ha en vesentlig forbedret situasjon med tanke på renhold allerede våren 2020.

Vedtas handlingsplanen uten tiltaket piggdekkgebyr, vil piggfriandelen fortsette å være lav og kostnadene på økt renhold og støvdemping gjennom hele året og renhold etter vegg-til-vegg-prinsippet vil øke ytterligere, grunnet at et effektivt forebyggende tiltak fjernes. Dersom tiltak ikke gjennomføres vil sannsynligheten for at Tromsø kommune i samarbeid med vegeiere må utarbeide ny tiltaksutredning for lokal luftkvalitet være stor. I henhold til forskriften om piggdekkgebyr (vedlegg 3) vil også Samferdselsdepartementet kunne pålegge Tromsø kommune å innføre piggdekkgebyr.

Konklusjon

Med bakgrunn i saksfremlegget, tidligere politiske vedtak og Klima-, miljø- og energiplan 2018-2025, konkluderer kommunedirektøren med at tiltaksutredningen med tilhørende handlingsplan og beredskapsplan vedtas.

Vedtakskompetanse

Kommunestyret

Vedlegg

Vedlegg 1-26-2019 Tiltaksutredning for Tromsø_Kortversjon

Vedlegg 2-26-2019 Tiltaksutredning for Tromsø

Vedlegg 3 Forskrift om gebyr for bruk av piggdekk og tilleggsgebyr - Lovdata

Vedlegg 4-Orientering Tromsø kommune 241019-fra Trondheim kommune

